

ΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΑ

1η Ερώτηση: Τι είναι κατηγορούμενο;

Κατηγορούμενο είναι ο όρος της πρότασης που δίνει στο υποκείμενο [ή στο αντικείμενο και γενικά στη λέξη που προσδιορίζει], μια **ιδιότητα** ή **ποιότητα** σταθερή με τη μεσολάβηση ενός ρήματος που λέγεται **συνδετικό**.

Παραδείγματα

Ἑμεῖς ἐστε ἀγαθοί [: ιδιότητα]. — Ἡ οἰκία ἐστὶ λιθίνη [: ποιότητα]

ΠΡΟΣΕΞΕ. Και τα απαρεμφατα και οι μετοχές είναι τύποι συνδετικοί .

2η Ερώτηση: Πότε μια λέξη είναι κατηγορούμενο;

Για να υπάρχει στην πρόταση κατηγορούμενο, πρέπει να υπάρχει ή να εννοείται και συνδετικό ρήμα: Ὁ Σωκράτης **ἐστι σοφός** καὶ ὁ Πλάτων **σοφός [ἐστι]**.

3η Ερώτηση: Τι τίθεται ως κατηγορούμενο;

Κυρίως, τίθεται επίθετο· όμως και άλλες λέξεις, κλιτές ή άκλιτες, φράσεις, ακόμη και ολόκληρη πρόταση μπορεί να είναι κατηγορούμενο.

- 1. Επίθετο:** Ὁ Ἀριστείδης ἐστὶ **δίκαιος**. — Ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων διατελεῖς. — Ἡμεῖς ἔφουμεν **ἐσθλοί**.
- 2. Ουσιαστικό:** Ἡ Δῆλός ἐστι **νῆσος**. — Ταῦτα νομίζεται **ἄθλα**.
- 3. Αντωνυμία:** Σὺ γενοῦ **ἐγώ**. — Φίλιππος **τηλικούτος** ἐγένετο.

ΠΡΟΣΕΞΕ. Όταν δηλώνεται **κάτι το γενικό**, ως κατηγορούμενο στο υποκείμενο του **ἐστί** ή στο κατά δοτική αντικείμενο του **χρῶμαι** μπορεί να τεθεί **ουδέτερο αντωνυμιών** και συνήθως τα **τοῦτο** ή **ὅ,τι** ή **τί** ή **τι**.

Οι αντωνυμίες αυτές συμφωνούν τυχαία στην πτώση, στον αριθμό και το γένος με το υποκείμενο του **ἐστί** ή με το αντικείμενο του **χρῶμαι**.

Τοῦτο ἐστι ἡ δικαιοσύνη [= η δικαιοσύνη είναι αυτό].

- 4. Αριθμητικό κλιτό ή άκλιτο:** Οἱ πολέμοι ἦσαν **πεντήκοντα**. — Ὁ ἄνθρωπος **ἐν** τῶν ζώων **ἐστί**.
- 5. Μετοχή:** Εἰμί **τυράννη** **ἐοικώς**. — Οὗτός ἐστιν ὁ **ἀδικήσας**, ὃ βουλή.
- 6. Απαρέμφατο:** Τό Λακωνίζειν ἐστὶ **φιλοσοφεῖν**. — Τό σιγᾶν ἐστιν **σωφρονεῖν**.
- 7. Επίρρημα:** Ἡ πόλις ἦν **ἐγγός**. — **Μάτην** ἐστίν [= είναι **μάταιο**] τό μεμνήσθαι περὶ τούτων.
- 8. Πρόταση ολόκληρη:** Φίλιππος ἐστιν **ὅ,τι ἂν εἴποι τις**. — Ἄ **διαφερόμεθα**, ταῦτ' ἐστιν.

Εμπρόθετος προσδιορισμός: όταν δηλώνεται **το περίπου** και **η υπέρβαση**:

α. Το περίπου: με μία από τις προθέσεις *ἀμφί, περί, εἰς ὥς, κατά, πρὸς* + αιτιατική.

β. Η υπέρβαση με την *ὑπέρ* + αιτιατική.

Παραδείγματα - Μετάφραση

1. Αἱ νῆες ἦσαν *ὥς ἐξήκοντα* [= τα πλοία ἦταν περίπου εξήντα].
2. Οἱ λελυμένοι ἦσαν *περί τούς ἑκατόν* [= περίπου εκατό].
3. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐγένοντο *ἀμφί τούς διακοσίους* [= περίπου διακόσιοι].
4. Οἱ μισθοφόροι ἦσαν *εἰς μυρίους* [= οι μισθοφόροι ἦταν περίπου δέκα χιλιάδες].
5. Οὗτοι ἦσαν *ὑπέρ τούς χίλιους* [= αυτοί ἦταν παραπάνω από χίλιοι].

4η Ερώτηση: Σε ποιες περιπτώσεις το κατηγορούμενο έχει άρθρο;

Το κατηγορούμενο κανονικά δεν έχει άρθρο· άρθρο έχει μόνο σε δύο περιπτώσεις. Όταν δηλώνει ότι το υποκείμενο έχει μια *ιδιότητα γνωστή* ή ό ταν το υποκείμενο έχει πραγματικά την *ιδιότητα που σημαίνει το κατηγορούμενο* [ιδιότητα γνωστή].

Παραδείγματα - Μετάφραση

1. Σωκράτης ἐστίν *ὁ ἀγαθός* [= ο Σωκράτης είναι *ο πραγματικά καλός*].
2. Οὗτός ἐστιν *ὁ ἀδίκησας* [= αυτός είναι που *πραγματικά* αδίκησε].

ΤΟ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

1η Ερώτηση: Τι είναι το επιρρηματικό κατηγορούμενο;

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο είναι επίθετο [πολύ σπάνια ουσιαστικό] και αναφέρεται άλλοτε στο υποκείμενο και άλλοτε στο αντικείμενο με τα οποία συμφωνεί στην πτώση, στον αριθμό και στο γένος.

2η Ερώτηση: Γιατί λέγεται επιρρηματικό κατηγορούμενο;

Λέγεται επιρρηματικό κατηγορούμενο, γιατί, αν και αναφέρεται στο υποκείμενο ή το αντικείμενο, στην πραγματικότητα προσδιορίζει το ρήμα και ισοδυναμεί με επίρρημα ή με φράση επιρρηματική.

3η Ερώτηση: Πώς μεταφράζεται το επιρρηματικό κατηγορούμενο;

Μεταφράζεται κανονικά με επίρρημα ή με φράση επιρρηματική ή με επίθετο ή με δευτερεύουσα επιρρηματική πρόταση.

4η Ερώτηση: Με ποια ρήματα συντάσσεται το επιρρηματικό κατηγορούμενο;

Συντάσσεται με όλα τα ρήματα και κυρίως με ρήματα που σημαίνουν *κίνηση*, όπως *εἶμι, ἔρχομαι, ἀφικνούμαι, πορεύομαι, ἵκω, πλέω* κ.λπ.

5η Ερώτηση: Τι δηλώνει το επιρρηματικό κατηγορούμενο;

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο δηλώνει συνήθως **τάξη, τόπο, τρόπο, σκοπό** και **χρόνο**:

- Τάξη** [: σειρά]: *Παρελθών **πρῶτος** παρήνεσα* [= αφού παρουσιάστηκα **πρῶτος**...]
Τόπο: *Οἱ στρατιῶται ἐσκήνουν **ὑπαίθριοι*** [= στο ύπαιθρο].
Τρόπο: *Ἐθελοντής ὑπομένει τοὺς πόνους* [= με τη θέλησή του...].
Σκοπό: *Ἡ πόλις ἡμᾶς **εἰρηνοποιούς** ἐκπέμπει* [= για ειρήνη, με σκοπό την ειρήνη].
Χρόνο: *Ἐκταῖος ἦκον* [= την ἑκτη μέρα]. — *Ἐπύαξα **προτέρᾳ** Κύρου ἀφίκετο* [= πριν από τον Κύρο].

6η Ερώτηση: Ποιες λέξεις συνήθως απαντούν ως επιρρηματικά κατηγορούμενα;

Ως επιρρηματικά κατηγορούμενα απαντούν συνήθως οι λέξεις: **ἄκων** [= χωρίς τη θέληση, ἄθελα], **ἐκὼν** [= με τη θέληση, θεληματικά], **ἀκούσιος** [= χωρίς τη θέληση, ἄθελα], **ἐκούσιος** [= με τη θέληση, θεληματικά], **ἐθελοντής** [= εθελοντικά], **ἄσμενος** [= με ευχαρίστηση, ευχάριστα], **ἀντίος, ἐναντίος** [= απέναντι, εναντίον], **μέσος** [= στο μέσο, στο κέντρο], **πρῶτος, πρότερος, ὕστερος, ὕστατος, τελευταῖος, τριταῖος** [= σε τρεις μέρες, για τρεις μέρες, ὕστερα από τρεις μέρες], **ὑπόσπονδος** [= με σπονδές, με ανακωχή, ανενόχλητα], **ἄκριτος** [= χωρίς δίκη], **πελάγιος** [= στο πέλαγος], **ὑπαίθριος** [= στο ύπαιθρο], **ὄρκιος** [= με ὄρκο], **ὄρθριος** [= τα ξημερώματα] κ.λπ.

ΤΟ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

1η Ερώτηση: Τι είναι το προληπτικό κατηγορούμενο;

Προληπτικό είναι το κατηγορούμενο, που δίνει στο υποκείμενο [ή το αντικείμενο] ένα **γνώρισμα**, μια **ιδιότητα**, που δεν έχει ακόμα αποκτήσει το υποκείμενο, αλλά θα την αποκτήσει, όταν γίνει αυτό που σημαίνει το ρήμα:

*ο Κώστας σπουδάζει **γιατρός*** [στα Νέα Ελληνικά]

Στο παράδειγμα αυτό ο **Κώστας** δεν έχει γίνει ακόμα γιατρός· θα γίνει γιατρός, όταν πραγματοποιηθεί αυτό που σημαίνει το ρήμα, όταν δηλ. τελειώσει τις σπουδές του.

2η Ερώτηση: Τι τίθεται ως προληπτικό κατηγορούμενο;

Το προληπτικό κατηγορούμενο είναι κανονικά επίθετο χωρίς άρθρο και συμφωνεί με το υποκείμενο στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση.

3η Ερώτηση: Γιατί λέγεται και κατηγορούμενο του αποτελέσματος;

Λέγεται και κατηγορούμενο του **αποτελέσματος**, γιατί ισοδυναμεί με συμπερασματική πρόταση.

4η Ερώτηση: Πώς μεταφράζεται το προληπτικό κατηγορούμενο;

Το προληπτικό κατηγορούμενο μεταφέρεται με την προσθήκη των φράσεων: **ώστε να γίνει, ώστε γινόταν, ώστε έγινε, με αποτέλεσμα να γίνει.**

5η Ερώτηση: Με ποια ρήματα συντάσσεται το προληπτικό κατηγορούμενο;

Συντάσσεται με κάθε ρήμα και κυρίως με ρήματα που σημαίνουν **εξέλιξη** του υποκειμένου, όπως: **αἴρομαι** [= σηκώνομαι, υψώνομαι, ανέρχομαι], **αὔξομαι** [= αυξάνομαι, μεγαλώνω], **τρέφομαι, πνέω, ῥέω** [το **ῥορῶ**: με ενεργητική σημασία = ρέω, χύνομαι, τρέχω, κυλώ], **διδάσκομαι, παρασκευάζομαι.**

Παραδείγματα - Μετάφραση

Ἦρετο τὸ ὕψος τοῦ τείχους μέγα [= ανερχόταν το ὕψος του τείχους, **ώστε να γίνει ή με αποτέλεσμα να γίνει** μεγάλο].

5η Ερώτηση: Πού αναφέρεται το προληπτικό κατηγορούμενο;

Συνήθως το προληπτικό κατηγορούμενο αναφέρεται στο υποκείμενο· μπορεί όμως να αναφέρεται και στο αντικείμενο:

Τὸν υἱὸν ἢ μῆτηρ ἔθρεψε μέγαν [= η μητέρα ανέθρεψε το γιο, **ώστε να γίνει** μεγάλος].

Η ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ

1η Ερώτηση: Τι είναι η γενική κατηγορηματική;

Πολλές φορές το κατηγορούμενο, **όταν είναι ουσιαστικό** ή λέξη που ισοδυναμεί με ουσιαστικό [π.χ. επίθετο, αντωνυμία κ.λπ.], δε συμφωνεί με την πτώση του υποκειμένου, με την οποία έπρεπε κανονικά να συμφωνεί, αλλά τίθεται σε πτώση **γενική**.

Η γενική αυτή λέγεται **γενική κατηγορηματική**· γενική λοιπόν **κατηγορηματική** είναι ουσιαστικό κατηγορούμενο σε πτώση γενική.

2η Ερώτηση: Πόσων ειδών είναι η γενική κατηγορηματική;

α. Γενική κατηγορηματική κτητική: Δηλώνει σε ποιον ανήκει το υποκείμενο [παράδ. 1].

β. Γενική κατηγορηματική διαιρετική: Δηλώνει ένα σύνολο και ότι το υποκείμενο είναι ένα μέρος από το σύνολο αυτό [παράδ. 2].

- Πολλές φορές συνοδεύει τη γενική αυτή ένα από τα αριθμητικά **εἷς, μία, ἓν**:
ἐν τούτῳ πᾶν ἄδυνάτων ἐστί.

γ. Γενική κατηγορηματική της αξίας: Δηλώνει την αξία του υποκειμένου [παράδ. 3].

- Το συνδεδειγμένο της γενικής αυτής μεταφράζεται συνήθως με το **αξίζω**.

δ. Γενική κατηγορηματική της ὕλης: Δηλώνει την ὕλη από την οποία κατασκευάζεται το υποκείμενο [παράδ. 4].

- Το συνδεδειγμένο της γενικής αυτής μεταφράζεται συνήθως με το **κατασκευάζομαι**:
- ε. Γενική κατηγορηματική της ιδιότητας:** Είναι συνήθως αφηρημένο ουσιαστικό και δηλώνει μια ιδιότητα που έχει το υποκείμενο και κυρίως **μέγεθος** [μήκος, ύψος, πλάτος] παραδ. **5** ή **χρόνο** ή **ηλικία** [παραδ. **6**].

Παραδείγματα - Μετάφραση

1. Αὕτη ἡ πόλις ἐγένετο Ἀθηναίων [= αυτή η πόλη ανήκε στους Αθηναίους].
2. Σόλων τῶν ἐπτά σοφῶν ἐκλήθη [= ο Σόλωνας ονομάστηκε ένας από τους επτά σοφούς].
3. Τό χωρίον πολλοῦ ἄργυριου γίγνεται [= η περιοχή αξίζει πολλά χρήματα].
4. Ἡ κρηπίς ἐστὶ λίθων μεγάλων [= είναι κατασκευασμένη από μεγάλες πέτρες].
5. Ὁ ποταμός ἐστὶ τεσσάρων πλέθρων [= το ποτάμι είναι τεσσάρων πλέθρων].
6. Πρόξενος ἦν τριάκοντα ἐτῶν [= ο Πρόξενος ήταν τριάντα ετών].

Α σ κ ή σ ε ι ς [5]

[Βλέπε ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ σελ.385]

ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης, που δηλώνει το σωστό είδος του κατηγορουμένου.

1. Οἱ στρατηγοὶ ἐξηλθον **πρῶτοι**.

α. επιρρ. κατηγ. σκοπού	β. απλό κατηγορούμενο
γ. επιρρ. κατηγ. τάξης	δ. επιρρ. κατηγ. χρόνου.
2. Οἱ πλουσιώτατοι **ἀτελεῖς** ὑπάρχουσι.

α. απλό κατηγορούμενο	β. επιρρ. κατηγ. τρόπου
γ. επιρρ. κατηγ. σκοπού	δ. προληπτικό κατηγορούμενο.
3. Κατέβαινον εἰς τὰς κώμας **σκοταῖοι**.

α. απλό κατηγορούμενο	β. προληπτικό κατηγορούμενο
γ. επιρρ. κατηγ. τρόπου	δ. επιρρ. κατηγ. χρόνου.
4. Κρήνη **ἄφθοτος** ῥέουσα.

α. επιρρ. κατηγ. τρόπου	β. προληπτικό κατηγορούμενο
γ. απλό κατηγορούμενο	δ. επιρρ. κατηγ. σκοπού.
5. Ἐπειδὴ δ' ἐκ τῶν Περσῶν **βοηθός** ἡμῖν ὠρμήθη.

α. προληπτικό κατηγ.	β. επιρρ. κατηγ. σκοπού
γ. απλό κατηγορούμενο	δ. επιρρ. κατηγ. τρόπου.
6. Ἔχων δέ τούτους Κῦρος ἀφίκετο **αἰφνίδιος**.

α. απλό κατηγορούμενο	β. προληπτικό κατηγορούμενο
γ. επιρρ. κατηγ. σκοπού	δ. επιρρ. κατηγ. τρόπου.

ΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΑ

ΣΩΣΤΟ Ή ΛΑΘΟΣ

Να βρείτε αν είναι ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ το είδος των κατηγορουμένων, που δηλώνεται στις παρενθέσεις.

1. Πρότεροι των άλλων πυνθάνονται (απλό κατηγορούμενο).
2. Οί ληφθέντες ἦσαν ὀγδοήκοντα (ἐπιρρ. κατηγ. τάξης - σειράς).
3. Ὁ Ὅποῦς ἐστὶ πόλις τῆς Λοκρίδος (απλό κατηγορούμενο).
4. Οἱ στρατιῶται ἦσαν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους (απλό κατηγορούμενο).
5. Ὁρθριος ἦκεις (προληπτικό κατηγορούμενο).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΚΕΝΩΝ

Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων θέτοντας τον κατάλληλο τύπο του κατηγορουμένου, που βρίσκεται στις παρενθέσεις.

1. Πάντες σοι οἱ Μῆδοι..... (ἐκών) ἠκολούθησαν.
2. Τοὺς νεκροὺς (ὑπόσπονδος) ἀπέδωσαν.
3. Ἡ τύχη καὶ ὁ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων..... (κύριος).
4. Αἱ φροντίδες ἦσαν..... (σοφός).
5. Οἱ γηράσκοντες (δυσμαθής) ἀποβαίνουσιν.

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑΣ - ΣΥΖΕΥΞΗΣ

Να αντιστοιχίσετε τα κατηγορούμενα της Α στήλης με εκείνα που ταιριάζουν στη Β στήλη.

Α' στήλη

1. Στρατηγός πάντων ἀπεδείχθη
2. Οἱ στρατιῶται εἵποντο ἄσμενοι
3. Διεφθείροντο οἱ πλείους ἐναταῖοι
4. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγοντο πελάγιοι
5. Ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς ἐρρῦη μέγας
6. Πολλοὶ σύμβουλοι πρὸς Κῦρον ἦλθον

Β' στήλη

- α. ἐπιρρ. κατηγ. χρόνου
- β. απλό κατηγορούμενο
- γ. ἐπιρρ. κατηγ. τόπου
- δ. ἐπιρρ. κατηγ. τρόπου
- ε. ἐπιρρ. κατηγ. σκοπού
- στ. προληπτικό κατηγορούμενο.

ΑΝΟΙΚΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Α

Να βρείτε στις παρακάτω προτάσεις το είδος των κατηγορουμένων.

1. Οἱ ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχιῶν ἐθέλοντες ἄρχεσθαι ἄνδρες καὶ δοῦλοι νομίζονται.
2. Ἐφέψομαι τελευταῖος.
3. Ἐκείνῳ τε γὰρ αἱ μέλιττα ἐκοῦσαι πείθονται.
4. Οἱ στρατιῶται ἦσαν ἀμφὶ τοὺς χιλίους.
5. Εἷς τις ὑπὸ τοῦ δήμου ἐτράφη μέγας.
6. Ἐκπέμπονται οἱ ἄνδρες βοηθοί.

B

Στις παρακάτω προτάσεις αναγνωρίστε το είδος των γενικών κατηγορηματικών.

1. Οὗτος τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἦν.
2. Ἡ οἰκία ἐστὶ εἴκοσι μνῶν.
3. **Τῶν στρατηγῶν** ἦν καὶ Διονυσόδωρος.
4. Ταῦτα **δαπάνης** μεγάλης ἐστὶ.
5. Οἱ ἀνδριάντες ἦσαν **χρυσοῦ**.
6. Οἱ ἐξειργασμένοι ἀγροὶ πολλοῦ **ἀργυρίου** γίνονται.
7. Ἡ στρατεία ἐγένετο χιλίων **ταλάντων**.
8. Ὁ ἄνθρωπος ἐν **τῶν ζώων** ἐστὶ.
9. Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ **τῆς πόλεως**.

